

PRAVĚKÉ JESKYNNÍ MALBY/ PRAVĚK

Vyučovací předmět: Výtvarná výchova

Učitel/autor: Bc. Dominika Brabcová, Bc. Veronika Chudáčková, Bc. Veronika Jirková

Třída + počet žáků: 25 žáků, 8. ročník, 1. pololetí, ZŠ Bučovice

Epocha dějin umění: Pravěk

Časová jednotka: 2 x 45 min

Použité metody: Výklad, test znalostí, dramaticko–výtvarné metody v rámci aktivity

Prostředí/Uspořádání třídy: Vyučovací blok se odehrává ve třídě, v první výkladové části žáci sedí v lavicích za sebou. V druhé části vyučovacího bloku žáci pracují ve skupinách po 5, aktivita se bude odehrávat v prostoru celé třídy. Hlavním využitým prostorem budou stěny místnosti, které bude pokrývat balicí papír.

Charakteristika třídy: Ve třídě je 25 žáků (15 dívek a 10 chlapců), žádný z žáků nemá speciální vzdělávací potřeby.

Výukové cíle + ve kterých aktivitách jsou naplněny:

Žák zodpoví kvízové kontrolní otázky v závěru teoretické části.

Žák časově zařadí výtvarnou epochu „Pravěk“.

Žák definuje pojem jeskynní malby.

Žák vyjmenuje užívané techniky malby a materiály, nejznámější naleziště jeskynních maleb a nejčastější náměty jeskynních maleb.

Žák rozvíjí svoji pozornost, koordinaci, hrubou motoriku a smyslové vnímání, a to prostřednictvím pantomimických cvičení (během aktivity).

Žák prostřednictvím aktivity dramatické metody čte a rozumí řeči těla, gestikulaci a mimice.

Žák rozvíjí jemnou motoriku prostřednictvím kresebných technik.

Potřebný materiál:

počítač, dataprojektor, losy s tématy, stopky, nůžky, balicí papíry (5 ks), papírová lepicí páska (příp. jiný materiál k upevnění balicího papíru na zeď), uhlíky, rudka, uhel.

Stěžejní informace:

Pravěk

- nejdelší a nejstarší úsek v dějinách lidstva
- počátek je spojen s prvními kamennými nástroji (asi 3 mil. př.n.l.) – lidé vyrábí pěstní klíny, vrtáky, rydla, škrabáky, kamenné sekery
- konec je spojen se vznikem prvních starověkých států a vznikem písma (4 tis. př.n.l.)
- **hominizace** - vzpřímená postava, bipedii, sapientace, palec v postavení proti ostatním prstům, vzhled obličeje (brada, nadočnicové oblouky, postavení očí, nosu a zuby)
- vznik řeči a myšlení, společenský způsob života
- Datace a období:

Paleolit:	1 milion – 11 500 př. n. l.
Mezolit:	10 000–5 500 př. n. l.
Neolit:	10 000 - Blízký východ 6 000 - střední Evropa–4 000 př. n. l.

Paleolit

- **lovci velkých zvířat** (koně, zubři, nosorožci a sloni), **sběrači** (rákos, listy, proutí, kůry, dřevo a kůže)
- nástroje: pěstní klíny, kamenné sekery, klínky, vrtáčky, mikrolity, sekáče, nožovité čepele
- **Homo sapiens** (člověk moudrý) – uměl rozdělat i oheň, později žil v tlupách kočovným způsobem života
- základní suroviny **dřevo, kosti, slonovina a kámen, keramika**
- první hudební nástroje: flétna a píšťala
- význam výtvarného umění: seberealizační, sociální, estetické, mytologické, výukové

Mezolit - 10 000–5 500 př. n. l.

- oteplení → hlavní činností člověka – sběračství, první pokusy o pěstování plodin
- lidé zakládají osady
- **výtvarné umění:** v Evropě **skalní umění** - lovecké a válečné scény, zbraně
- naleziště: Španělsko, Francie, u nás jsou doklady minimální.

Neolit - 10 000 Blízký východ, 6 000 střední Evropa–4 000 př. n. l.

- **neolitická revoluce – 10 tis. – 8 tis. př.n.l.**
- změny: **vznik zemědělství**
domestikace zvířat
osídlování území u řek (zavlažování polí) - **nárůst populace**, hierarchizace společnosti
- rozvíjí se duchovní život – spojen se zemědělskými cykly
vznikají obchod, řemesla, rozvíjí se keramika, textilní výroba
stále se užívají kamenné nástroje (broušené, vyvrtávané otvory)
- **výtvarná stránka:** velké stavby – rondely (rondel v Těšeticích na Moravě)

Vznik pravěkého umění

- 40 – 35 tisíc př.n.l. probíhá lidská revoluce
- rozvíjí se komunikace, lidé začali definovat čas, vzniká umění

- funkce pravěkého umění: kopírování jevů, zachycení dění v okolí
magické rituály a mýty
kalendář a časové záznamy
sociální aktivity, způsob komunikace

Sochařství

- počátky sochařství – paleolit (materiál: kámen, mamutovina, hlína)
- sošky - zvířata, ženy – **Venuše** (jako symbol plodnosti, mateřství, př. Věstonická Venuše)
- rytiny

Jeskynní malby

- první skalní malby objeveny v 80. letech 19. stol.
- první díla kreslené prsty do mokré; otisky rukou
- účel: magické rituály
komunikace
- náměty:
 - Paleolit: zvířata (př. mamut a nosorožec, jeleni, koně, sobi, bizoni, medvědi, zajíc, ptáci a ryby)
 - Mezolit a neolit: zmenšeniny, postavy
výjevy z každodenního života lovců a sběračů

Naleziště:

Lascaux – Francie

Chauvet – Francie,

Nixau – Francie – Sál býků

Altamira – Španělsko

Pekárna – naleziště rytin, nástrojů, malby pochází až z 20. stol.

Popis jednotlivých aktivit včetně časového harmonogramu:

5 minut – úvod do hodiny, nachystání studijní materiálů

5 minut – klademe žákům otázky na téma Pravěk, zjišťujeme, jaké mají znalosti o pravěkém umění (malby, sošky, rytiny), o současných filmech o pravěku, o výstavách a literatuře na téma Pravěk

20 minut – výklad (za doprovodu prezentace), shrnutí teoretické části formou testu prostřednictvím otázek s výběrovými odpověďmi (součást prezentace)

5 minuty – úvod k aktivitě – organizační informace, rozdělení do 5 skupin po 5 žácích

5 minut – vysvětlení aktivity

40 minut – aktivita

V každé skupině jsou žáci rozdělení na „lovce“ a „ženy“ (2 lovci a 3 ženy). Lovci se vrátili z výpravy domů do jeskyně a mají za úkol svým ženám sdělit, co se na lovecké výpravě událo.

5 témat:

1. ulovili mamuta a potřebují pomoc s porcováním;
2. omylem na lovu oštěpem zabili vůbec kmene;
3. chytili jen malého zajíce, což je málo pro celý kmen;
4. nic neulovili, protože je na lovu vyděsil šavlozubý tygr;
5. ulovili bizona, a tak ženám přináší jeho kůži, aby si z ní ušili šaty

Lovci z každé skupiny si postupně vylosují témata a jazykem pračlověka (pantomima, neartikulované zvuky a výkřiky, gesta) je předvedou. Jsou limitováni časomírou (2 minuty).

Ostatní skupiny hádají, co lovci předvádí. Kdo uhodne, získá pro svoji skupinu bod. Skupina s nejvíce body je odměněna. Následně každá skupina svůj příběh zaznamená na stěny jeskyně (balicí papír).

5 minut – úklid pracoviště

5 minut – zpětná vazba pro učitele a žáky – zhodnocení aktivity (jak se jim líbila), závěrečné zhodnocení aktivity skupin učitelem.

Hodnocení:

Hodnocení žáků proběhne na základě výsledků vědomostního kvízu (na konci každého probíraného tématu) a aktivity v hodině. Díla a tvorba žáků bude známkována klasifikační stupnicí dle vlastního hodnocení každého žáka (žák svoji tvorbu zkontroluje s vyučujícím a následně si sám udělí známku) Konečné hodnocení (pololetní i závěrečné) bude vytvořeno průměrem známek z vědomostních kvízů, ze známek vlastní tvorby žáků a přihlédnutím na aktivitu žáků během vyučovací hodiny.

Přílohy: **prezentace - Pravěk**

Použité zdroje:

ULRICH, Gerhard. 1971. *Malé dějiny malířství*. Praha: Orbis. ISBN 401-22-855.

TRIADÓ, Juan-Ramón. 1994. *Dějiny malířství v obrazech: Vrcholná díla všech epoch a stylů*. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00157-8.

ČERNÁ, Marie. 2002. *Dějiny výtvarného umění*. Praha: Idea servis. ISBN 80-85970-41-4.

PIJOAN, Jose. 1987. *Dějiny umění 1. 3*. Praha: Odeon, 334 s.

CUMMING, Robert. 2007. *Umění: Velký ilustrovaný průvodce*. Praha: Sovart, 512 s. ISBN 978-80-7209-971-9.